

Божко Сава Захарович

Життєпис

Божко Сава Захарович народився 24 квітня 1901 року у с. Крутоярівка на Донеччині (нині Межівського району на Дніпропетровщині) в сім'ї селянина. Вчився у Павлоградській учительській гімназії, а 1923 року закінчив Комуністичний університет імені Артема (Харків).

У 1920-му вступив до лав КП(б)У.

Після революції працював журналістом у редакціях газет "Червоний кордон" (Кам'янець-Подільський), "Студент революції", "Селянська правда" (Харків). Починаючи з 1917 року друкував нариси, літературно-критичні статті в газетах "Селянська правда", "Вісті ВУЦВК", "Пролетар", "Культура і побут", "Комсомолец України", багатьох республіканських журналах.

Належав до організації селянських письменників "Плуг" і ВУСПП. Член СП СРСР з 1934 року.

Окремими виданнями вийшли нариси "Козаччина", "Хмельниччина", "Гетьманщина" (1922), повісті "Над колискою Запоріжжя" (1925), нариси "Чабанський вік" (1927), "Українська Шампань" (1930), роман "В степах" (1930).

У 1932-му Сава Божко переїхав до Херсона, де працював викладачем політекономії в місцевому педагогічному інституті та Всеукраїнському заочному інституті масової партосвіти.

Бюро Херсонського міськкому партії 14 листопада 1935 року розглянуло його персональну справу і виявило, що, працюючи у вузі, він "протягував націоналістичні ухили, боротьбу з Хвильовим розцінював як боротьбу за наркомівське місце". За прояв націоналістичного ухилу Божка виключили з партії.

Співробітник Миколаївського обласного управління НКВС лейтенант держбезпеки Федоровський 25 червня 1938 року, розглянувши справу Божка С. З., зазначив, що він є "одним з активних учасників антирадянської націоналістичної організації, за завданням якої веде підривну контрреволюційну роботу". Через те, що перебування його на волі може вплинути на хід слідства, ухвалив "вибрати запобіжним заходом проти уникнення ним суду і слідства — утримання під вартою у в'язниці м. Миколаєва".

Після трусу на квартирі 27 червня 1938 року Божка заарештували. Під час обшуку забрали архів і рукопис роману "До моря". Спеціальною постановою 16 грудня 1938 р. рукопис вирішено передати дружині (подальша його доля невідома).

Слідство тривало понад 10 місяців. Слідчий Макаренко вісім разів просив продовжити строк утримання арештованого під вартою, хоч той із першого дня визнав себе винним. На судовому процесі 29-30 травня 1939 року письменник заявив: "На попередньому слідстві я дав неправдиві показання, вважав, що радянській розвідці такі показання потрібні як перевірка підозрілих людей. Всі протоколи допитів під час слідства слідчий редагував сам, а я підписував. До мене слідчий застосовував методи

фізичного впливу, і я змушений був давати вигадані показання. Тепер, на суді, від даних мною показань я відмовляюся".

Справу передали на додаткове розслідування, яке провів оперативний уповноважений Берестовий і направив матеріали на розгляд особливої наради при НКВС СРСР. Підслідний пред'явлених йому звинувачень не визнав. Особлива нарада засудила Божка С. З. на 5 років ув'язнення у виправно-трудовому таборі.

До 1942 року працював у м. Ухта (Комі АРСР). Велику Вітчизняну пройшов рядовим, працюючи в дивізійній, а потім у фронтовій газеті. Після війни співробітничав у "Наддніпрянській правді" (Херсон).

Помер 27 квітня 1947 року в с. Слов'янка Межівського району Дніпропетровської області.

За протестом прокурора Херсонської Області у справі Божка С. З. було проведено додаткову перевірку, в ході якої звинувачення не підтвердилися. Позитивні характеристики письменникові дали Т. Масенко та І. Гончаренко. Президія Херсонського обласного суду 24 серпня 1960 року скасувала вирок особливої наради при НКВС СРСР і справу припинила за відсутністю складу злочину.

Сава Божко реабілітований посмертно.

Олександр Мукомела

ЛУ 21(4430) 23.05.1991